

COSMUREANA

Anul X. No. 32

8 August 1926.

In acest număr:

D. I. CUCU: Propaganda prin teatru.

MUNTEANU MIO: Homo.

IUSTIN ILIEȘIU: Te-am așteptat și azi.

AUREL LOCUSTEANU: Singuri (după Lenau).

OCTAVIAN VOROBCHIEVICI: Cea mai curată iubire.

ECATERINA PITIȘ: Jertfă.

A. PEIA: Psihoanaliza și Pedagogia.

HEINRICH HEINE: Pe apă, trad. de I. Const. Delabaia.

MANOLE AMPOIANU: Revistele (Țara Noastră, Transilvania, Grafica Română, Societatea de Mâine.

Insemnări: Jidanii la Fundația Principele Carol. Intre profeime și popor. Literatura românească în streinătate. Moștenirea lui Hajdeu. Feminismul în Italia.

⚡ Revistă literară săptămânală ⚡

Director: Sebastian Bornemisa

Redactor: D. I. Cucu

PROPAGANDA PRIN TEATRU

de D. I. CUCU

Continuăm ideea începută în numărul trecut. În noile provincii cu deosebire, nevoie de o bine concepută propagandă prin teatru este. Cuvântul și-a pervertit oarecum sensul printr'o întrebuintare cu totul nepotrivită cu înțelesul noțiunii ce sugerează. În primii ani ai unirii totul era „de propagandă”. Numeroși profitori, clienți ai cafenelelor bucureștene cărora li se înfundaseră acolo căile expedientelor de trai, au năvălit pretutindenea, transformați în factori de propagandă. Înarmați cu recomandății sau cu ordine în doi peri, smulse cine știe cum dela persoane oficiale, au venit aici cu albumuri comemorative, cu proiecte de reviste și ziare, cari nu mai aveau să apară niciodată, cu medaliaoane, cu portrete, cu fioncuri tricolore. În sfârșit cu tot ce imaginația acestor coșcari a putut naște mai profitabil, au terorizat în numele aceleiași propagande naționale și pe minoritari și pe români, și-au umplut buzunarele și au plecat lăsând în urma lor un profund sentiment de desgust. Impresari de turnee teatrale nu s'au purtat mai bine. Trupele puse la adăpostul unei glorii a scenei bucureștene se alcătuiă din elemente de adunătură; iar repertoriile întocmite la repezeală erau o desiluzie în plus pentru așteptările publicului. Incetel pe trecutul publicul a început să înțeleagă că nu mai are mult de așteptat și s'a abținut de a mai răspunde chemării afișelor pompoase. Turneul de propagandă nu mai era o afacere, decât dacă se putea obține sprijinul ministerului artelor.

Evoluam. În locul turneelor atcă-

tuite oricum, au apărut turneele oficiale. Oricare actor al Teatrului Național din București ca trecere la ministerul artelor sub oblăduirea dlui Al. Lapedatu, sau amic cu d. Al. Mavrodi, mentorul dlui Lapedatu întru ale artei dramatice, putea să obțină o subvenție mai mare sau mai mică, după obraz, odată cu titulatura oficială, și pornea în propagandă. Dar de trupele de adunătură și de piesele fără rost n'am scăpat. Voiau oamenii aceștia cu orice preț să convingă noile provincii că teatrul românesc e mai prost decât este în realitate. Aceasta însă n'ar fi fost nimic, dacă nu s'ar fi cheltuit astfel mari sume de bani, cari ar fi făcut un serviciu mai bun înzestrându-se cum se cuvine teatrele provinciale existente.

Ne mărginim la Ardeal. În cei doi ani cât a finit ministeriatul dlui Lapedatu la arte mi-au vizitat cel puțin zece asemenea trupe oficiale. Socolind subvenția fiecăreia între 200 000 și 500 000 lei, face în mediu un total de 3 milioane, sumă care, alocată Teatrului Național din Cluj, cu un sport de 20—25 actori fără ocupație din bugetul Teatrului Național al Capitalei, ar fi asigurat Ardealului o trupă permanentă de turneu, cu un repertoriu variat și potrivit, metodic desfășurat.

Lucrul acesta nu s'a făcut însă. Alte interese prezidau la organizarea propagandei prin teatru. În schimb a început să se vorbească despre crearea unui „teatru de vest” la Oradea cu misiunea de a deservi orașele de graniță Timișoara, Arad, Oradea, Satu-Mare, Sighetul-Mara-

mureșului, etc. Dar ideea nu era serioasă nici ca intenție, nici ca puțință de realizare. Cei vinovați de mistuirea fondurilor de teatru căutau în lansarea acestei idei o diversiune, pentru a nu li se putea reproșa neglijarea teatrelor oficiale de provincie. De altfel realizarea ideii ar fi fost cu neputință. Teatrul Național din București înghite prea mult din fondul taxelor pe spectacole, așa încât disponibilul ministerului artelor e cu mult mai mic decât toate cheltuielile pe cari li-ar necesita crearea unui teatru nou.

Apoi, nevoia propagandei prin teatru nu se circumscrie la cele cinci orașe de frontieră. În egală măsură se cere teatru bun românesc în toate orașele ardelenesti, de la Brașov la Sighetul-Maramureșului și de la Năsăud la Timișoara. Nu „teatrul de vest” ar putea să fie soluțiunea deci, ci numai dublarea personalului artistic al Teatrului Național din Cluj, care are la îndemână toate mijloacele pentru organizarea unei echipe volante de bună propagandă prin teatru. Acelaș lucru îl poate face și Teatrul Național din Craiova pentru orașele bănățene până la Arad. Și atunci e sigur că vom avea un teatru de propagandă aici, care să-și poarte cu vrednicie numele. Ca să-l realizăm, nu trebuie decât puțină înțelegere la ministerul artelor, o justă repartiție a fondurilor, un dram de energie față de actorii neocupați al Naționalului Capitalei și câte două vagoane pentru recuzită și personal la Cluj și la Craiova.

De ce să nu o facem, dară?

H O M O

— Fragment —

de MUNTEANU-MIO

Acum cunoașteam pe om sub înfățișarea-i cea mai vrednică de dispreț. Necredincioși, bătându-și joc de numele zeilor înainte de urgie, ingenunchiau acum și proslăveau în sute de limbi și în sute de feluri atotputernicia celor ce îi stăpânesc prin mânie și pedeapsă.

Vedeam un nou monstru, laș, umilit până la dispreț; distingeam o rugă plină de pocăiri, un imn de slavă și mărire, rostit cu smerenie și sufletul meu încerca o ură peste măsură, căci ghicea prefăcuta lor ingenunchiare. „O zei — cugetam în sine-mi — sunteți voi atât de orbiți, încât să luați târâșul lor de acum drept pocăire sinceră, și să le ertați îngâmfarea de câteva clipe mai înainte. Nu vă cutremurați din mândrele voastre lăcașuri de ură-țenia prefăcutei lor umilinți? Ei se roagă căci sunt slabi; ei cer pentru că sunt lași. Se întorc către voi, pentru că Cesarul i-a alungat cu bice de foc din cetate. Până eri își lingușeau Cesarul, stăpânul lor pe pământ, căci el le împărțea: panem et circens s. Acum Cesarul îi lovește, cearcă milă înaintea tronului vostru. Și dacă nici voi nu vă veți îndupleca, vor cere fatalității dreptate și astfel vor merge mai departe, cerșind ertarea. Omul nu cunoaște deplinătatea unei judecăți. Celace nu le e pe plac, o vor supune-o judecății celui mai umilit, dacă acesta îi va dărui cu încrederea lui“.

„La început și-au creat zei lași ca și ei, pentru că să-i poată înfrica prin rugăciuni sau amenințări și când au văzut că nu le pot opri mânia, au ridicat deasupra lor scaunul unui alt zeu, înaintea căruia cereau pedeapsa celor ce nu i-au ascultat ruga. Te-au ridicat pe tine, o Jupiter, mai mare printre atotputernici, ca să-i părăscă pe ceice nu te ascultă tânguirea; iar apoi pen-

TE-AM AȘTEPTAT ȘI AZI...

Te-am așteptat și azi ca altă dată
Când se 'ntorceau femeile dela fântâni,
Și firea de parfum era 'ncărcată.

Dormeau pe câmpuri holdele de grâu
Pe munți broda amurgul flori de plumb.
Și ca un călător întârziat,
Tăia în două cerul, un porumb...

Femei, fără de prihană,
Nici astăzi n'ai venit
Să-mi mângâi inima orfană!

Te-am așteptat cu ochii plânși
Insetoșat de lava gurii tale,
Pe fruntea mea de gânduri răsvrătită
Cerneau cireșii cercuri de petale.

Pe vârful plopului a înflorit
Intr'un târziu, o floare de lumină,
Tu n'ai venit
Să vezi cum plânge noaptea luna plină.

Te-am așteptat robit de remușcare.
Dar n'ai venit,
Să 'ngenunchez în fața ta, să-ți cer iertare...

IUSTIN ILIEȘIU

truca nici tu să nu fii în judecată fără măsură, te-au supus puterii Fatalității și Fatalitatea o vor ingenunchia, căci ea oarbă și neputincioasă, prin descântece și farmece, încât în urmă totuși lui, *omului*, îi revine dreptul de-ași hotări asupra zilelor“.

„Căți sunt dintr'aceștia, ce în disprețul cerului nu v'au învățat nici numele; iar azi laudă bunătatea și dreptatea mâniei voastre. Nu voi ne-ați învățat oare istoria aceluși rege, ce căutându-și fiul fugit de acasă, împărțea daruri celor ce l'au văzut și i-au auzit ultimul cuvânt de despărțire și toți din cetate jurau că l'au văzut și i-au prins ultimele cuvinte. Când apoi regele infuriat i-a întrebat pentru ce nu i-au oprit fuga, ei se lepădară de daruri, jurând că l'au luat drept un servitor din palatul regesc“.

„Astfel vă cunosc ei acum, o zei,

căci speră mântuire, dar când vor trebui s'aducă jertfă, nici unul nu-și va mai aminti că v'a rugat vreodată“.

„Tu Jupiter, ai ridicat odinioară două temple în Capitoliu. Unul era pentru ce-i ce veneau să-ți ceară daruri și mântuire, iar al doilea celor ce împlinindu-li-se ruga, trebuiau să treacă s'aducă mulțumirea recunoștinții lor. Și ai pus în fiecare templu câte doisprezece preoți. Primul templu se umplu de cerșitorii milei tale, ce aducând ofrande preoților, cercau să te câștige rugii lor. Astfel acești preoți deveniră bogați și puternici, stăpâni ai popoului, iar cei din templul recunoștinții pieriră de foame, căci nici unul nu-și aducea aminte de această virtute“.

Adâncit în gânduri treceam printre șirurile mulțimii, când unul cu o privire înfricoșătoare mă opri și

silindu-mă să înghenunchiez alături de el, isbucni în ocări: „Indrăzneala îți este fără seamăn, tu, lepădătură a cetății. Treci cu fruntea în sus, când ești mai puțin decât un sclav, iar noi făpturi libere înghenunchiem și cerșim milă blestemului. Ridică mâinile spre cer și slăvește zeii“.

„N'am nimic de cerut zeilor și nici oamenilor, îi răspunsei sub revolta nenorocitel mele existențe. Cerșitorii n'au nimic de mulțumit celor ce îi dăruiesc, căci umilirea le este o pedeapsă; iar cel ce le aruncă pâine e răsplătit îndeajuns prin dreptul de-a disprețul pe cel ce cere. Pentru ce să cerșesc eu zeilor milă pentru orașul ce piere în flăcări, când nimic din ce-aș putea iubi nu piere în el. Vă puteți sili sclavii să vă lingusească, dar niciodată să-și roage zeii, pentru fărădelegile voastre“.

Cel căruia îi adresai aceste cuvinte se ridică încrunțat. Incepu să strângă mulțimea prin semne furioase și apoi arătând înspre mine le zise: „Priviți pe acest blestemat ce îndrăznește să înfrunte zeii, chiar când ei sunt mâniți. Ne disprețuiește nenorocirea și prin trufia lui nesăbuită va chema asupra noastră noi pedepse. Are în frunte semnul celor scoși de sub lege, infimă faptură și totuși poartă în priviri mândria celor egali cu zeii. Vom suferi noi oare să ne ponegrească credința prin necredința lui nesocotită. E cel mai mic dintre noi și s'arata cel mai trufaș“.

Sute de brațe se ridicară să mă lovească. Așteptam fără să clipesc din ochi deslănțuirea mâinii lor, ce va aduce moarte. Simțiam de departe sugrumarea mâinilor lor brutale, cu toate-că nu m'au atins încă. Mă cutremuram, nu înflorat de moarte, ci de gândul neomeniei celor ce o aduc.

Au ridicat o cruce de cincisprezece picioare, pe care trebuia să fiu răstignit. Legându-mi mâinile de cele două brațe ale lemnului, mi-au rupt haltele și îndemnându-se unul pe altul mi-au aruncat cu pietre. Iși

uitară de orașul ce ardea, de Cesarul ce-i alungase din cetate. Aveu un joc pentru firea lor blestemată. Uitară de grijă, găsindu-și desfătare în chinurile mele. Copiii se urcau pe lemn să-mi ajungă pulpele și astfel atârnați de ele să mă tragă la pământ. Simțeam că mi se despică mușchii și îmi înăbușeam urletul de durere, spre a nu li se trezi mai mult îndemnul de a face rău. Fața lor brăzdată mai înainte de lacrimi, se crispa acum într'un răs drăcesc; iar ruga lor umilită deveni batjocură trufașă.

Cu fiecare clipă creștea în jurul meu mulțimea și nici unul n'avea privirea induloșată. Cu orice om ce mă împrejmuia, creștea veninul monstrului: mulțimei.

Privirea celor ce urăsc se împlântă ca un pumnal în pieptul vic-

timei. Mânia înăbușită a celor ce mă înconjura, mă săgeța mai dureros decât o rană deschisă în corp.

Printre aceste chiote ce-mi cerea scăparea, venea o ceată de figuri îmbrăcate în sdrențe. Pășeau par'că orbiți și nepăsători de mulțimea ce-l putea strivi cu numărul ei. Erau hotă ași și dârzi. Veneau să-și răsbune vre-un mort sau credința. Cel mai bătrân dintre ei se opri lângă crucea mea. Cei ce îl urmau, îi ascultau cu sete cuvintele. Știau ce le va spune, fără să le-o fi spus-o. Erau gata să creadă înainte de-al asculta. „Frați creștini — începu bătrânul — sfârșitul e aproape. Blestemul s'a împlinit. Orașul păcatului arde, iar fiii fărădelegilor își vor lua încurând răsplata. Ii vedeți amenințați de Dumnezeu, pentru că să-i scape păcatului în cea-

șul din urmă și ei în loc să-i înțeleagă semnul, se dedau altor fărădelegi. Au ridicat cruce pe seama lui Dumnezeu. Să-l coborim pe acest osândit al mâinii lor nemernice; iar asupra celor ce vor îndrăzni să ne împiedice aruncați cuvântul blestemului sfânt și îi vom dezarma“.

Crucea fu dărâmată de brațele lor vâjnoase. M'au deslegat de funii și luându-mă între dânșii, cereau mulțimii drum spre eșire.

Și această mulțime trufașă deveni iarăși mică și lașe. Cel ce mă scăpau erau doar un mănunchiu în marea celor ce îmi cereau moarte mai înainte și totuși nici unul nu încerca să-i oprească. Iși pierdură credința în atot puternicia lor, când auziră noi blesteme și amenințări cu pedeapsa capului. Mulțimea înfricată odată e mai neputincioasă decât un copil. Teamă se răspândește ca un fulger printre ei și uriașul de-odată, devine cea mai lașă dintre făpturi. Un tipăt, o amenințare și îi vezi năpustindu-se înebușiți. Cel ce știe să se joace cu sufletul mulțimii e sigurul stăpân al ei. Ii va bicul, fără ca vre-unul să murmure.

Creștinii mă duseră într'una din multele cloace, ce sunt la marginea Romei. Ceilalți erau la rugăciune. Am așteptat până-ce și-au sfârșit închinarea, când m'aratară celor mulți. Nici unul dintre ei nu arăta a înțelege semnul ce mă scoțea din rândul oamenilor. Imi vorbeau la fel ca și celorlalți. Mi s'adresau ca unui, pe care-l cunosc de multă vreme și îl cinstesc.

Auzisem multe despre ei. Mi-i închipuiam mai răi, decât pe cei ce își fălăie credința liber în cetate. Ii credeam mai fățanici, decât pe cei ce își cerșesc zeii prin tânguiele noastre. Și mă bucuram că îi găseam demni și buni. Homo, monstrul, îl vedeam sub înfașarea-i mândră a unui zeu. Le iubeam cucernicia sinceră, credința lor, vorba fără fățarnicie. Alungat dintre oameni, eram reprimat de cel mai bun. Ii recăștigam incre-

SINGURI

derea în viață și încrederea în mine.

Bătrânul conducător ne vorbi: „S'apropie sfârșitul. Ceasul morții și-a început bătăile, așteptați-l cu demnitate oprirea. Nimic nu mai poate opri încheerea, căci sentința Tatălui divin s'a rostît. Pregătiți-vă cu toții sufletele. Numai sufletele vor vedea cerul, numai acestea să le îngrijim”.

Ceteam în ochii tuturor credința. Eram singurul care nu credeam și îmi era rușine de bunătatea celor ce îl jigneau prin necredință. Cercai să le vorbesc, dar gându-l de-a le răni încrederea mă făcu să tac și astfel să mint, căci iată ce cuge-tam: „La ce bun sfârșitul, când nu închee nimic. Ce rău va îndrăzni să-și osândească păcatul, când el strigă împotriva lui însuși. Mor oamenii și se nasc alții, fără ca omul să se schimbe. De mil de ani se nasc alte suflete, fără ca sufletul să se purifice. Iată lumea, o corabie spartă pe care încearcă să o începe apa, vițiul. Vei arunca apa intrată și alta îi va ocupa locul. Să o lășăm să se începe în păcatele ei și să nu încercăm a o curăți de apă, când afară e oceanul. Suntem tină și tina e păcatul; iar păcatul nu poate fi purificat nici prin foc. Să piară atunci pământul și nu hurulana ce crește unde e aruncată”. Astfel de cuvinte ridicam eu împotriva pro-rocirii zeului creștin.

Trei zile de-arândul le ascultai mărturisirea credinței și începu să le îndrăgesc învățăturile. Erau luminoase, căci erau străbătute de iubire. Era cel mai drept dintre zeli, pe cari îi învășasem vreodată să-i cinstesc. Era cel mai puternic dintre atotputernici. Era zeul ce te umilea mai puțin prin dărnicia sa, căci el te dăruia din iubire.

A patra zi ne-au încunjurat soldații și legându-ne, ne-au condus în oraș. Auzeam că se pregătește moarte creștinilor, căci ei incendiaseră orașul. Era ceasul ce-și căuta noi victime și scăpare pentru nebunia sa.

Eram fericit că voi sfârși acum;

După Lenau

*Ascultă cât de blând scoboară pacea serii în zăvoi...
Copilo, n'ai de ce te teme, suntem numai amândoi.*

*Tălângile-ngână vecernii sus pe deal și glasul lor,
Cum picură duios, se pierde 'n golul depărtărilor...*

*În roua florilor, ce-și pleacă fruntea la ușoru-ți pas,
Viața-și stinge cel din urmă suflu'n ultim-i popas...*

*Iubito, suntem singuri... gândul, lasă-mă să ți-l șoptesc,
Fă-ți din sufletu-mi cunună, fă-mi din el un cuib regesc...*

AUREL LOCUSTEANU

dar nu mi-au lăsat nici demnitatea morții. Eu eram doară un obiect public. M'au scos dintre creștini și m'au legat de statua împăratului în piață, spre a nu mai scăpa de privirea lor.

Din sborul cuvintelor ghiceam, că creștinii vor fi sfășiați de animalele sălbatice.

Un copil trecea în goană spre circ. Îl rugai să-mi tace legătura. Mândru, de-al putea fi de ajutor unui bărbat în toată firea, veni și luându-mi cuțitul ce-l ascunsesem în sânul tunicei, îmi tăe funia.

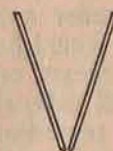
Spectacolul se începuse. Nisipul a fost umplut de două ori cu sânge și tot de atâtea ori a fost schimbat cu altul uscat. Leii se mișcau alene, sătui. Aduseră apoi noi victime și alții lei flămânzi. Nu mai era o luptă. Nu mai era fiorul așteptării întrecerii. Era un măcel, un ospăț. Leii se năpusteau asupra oamenilor, îi sfășiau cu lăcomie în bucăți. Nici unul nu ridica brațul sau încerca să fugă, căci totul e zadarnic; iar prelungirea chinului morții e îngrozitor. Toți se grăbeau să treacă peste clipa ce duce la veșnicie. Moartea lor mă înfiora și m'atrăgea. Puneam capăt chinului. Era un sfârșit repede. Începu să cobor în neștire spre arenă. Vre-o câți-va treziți din beția privirii măcelului mă alungară înapoi. Să nu deștepți pe om din liniștea beției, te sfășie atunci și de ghiarele omului mă îngrozii mai mult

decât de moartea ce mă putea aștepta pe nisipul arenei. Urcai treptii și îmi îndreptai pașii spre oraș.

Nero e mort. Cel mai blestemat dintre tirani și-a încheiat viața. Cel căruia îl datorez nefericirea, nu mă va mai putea urmări cu mânia sa.

Voi fi oare liber? Mă voi adresa poporului, cerând să-mi ridice pedeapsa. Crima a fost pentru ei, se vor lepăda oare de mine. Până azi deși îmi cunoșteau fapta, m'au urmărit cu amenințarea lor. De-atâtea ori au vrut să mă ucidă și numai soarta milostivă m'a scăpat. Ia împins oare la nebunia omorului, numai nebunia celui care îl stăpânea. Azi s'au scăpat de el. Vor mai stăru în mânie, când lor nu le-am făcut nimic ci totul pentru ei. Vai eu știu că crimele nu se iartă nici de cel pentru cari le-ai făcut.

Măne se va aduna poporul să ia hotărâri. Vor alt călău și stăpân. Voi merge să le cer ertarea, înainte de-ași ridica stăpânul. Îi voi linguși, mă voi umili înaintea lor și poate îi voi îndupleca. Să fie aceasta ultima mea zi de chin? Să pot reîntra liber în mijlocul oamenilor? Să mai pot iubi viața?

CEA MAI CURATĂ IUBIRE

de OCTAVIAN VOROBCHIEVICI

În fiecare garnizoană îmi legam inima de o nouă dragoste. Mi-aduc și acum aminte de desnădejdea ce mă cuprindea când primeam ordinele de mutare, de suferințele despărțirilor, de promisiunile înfocate, de scrisorile udate cu lacrimi. Ce timpuri frumoase! Dar când le trăiam nu știam să le prețuiesc.

Obosit de atâta zburciună zadarnică, mă hotărâsem să stau deoparte de jocurile sentimentale și să mă mărginesc a contempla societatea în care trăiam. Într-o seară însă, la un bal, o domnișoară îmi ceru sprâjinul împotriva unui tânăr alintat, care își îngăduise o glumă nepotrivită. A doua zi eram pe teren, iar peste o săptămână, de oarece cavalerul era nepotul unui personaj puternic, mă trezii mutat pentru câteva luni într'un târgușor de munte.

O diligență largă și închisă ca o cutie, legănându-se în noroiul șoselei și sunându-și geamurile cârpite, mă duse în văgăuna unde trebuia să-mi fac pedeapsa. Umezeala începutului de iarnă, ceața greoaie care înăbușea pământul și golul drumului, muiară încetul cu încetul ciuda împotriva celor cari mă aduseseră pe tărâmurile acelea. Astfel, când roțile atinseră uruind caldarâmul ascuns sub pasta moale a noroiului orașului, priveam împăcat dughenile umile, bisericile vechi și gospodăriile ascunse în mijlocul ogrăzilor.

Camarazii mă primiră compătimitori. Povestea mea ajunsese înflorită. Toată lumea știa că „tăiasem" în duel, un adversar care nu dăduse pace logodnicei mele și că fusesem amenințat de unchiul celui „ciopârțit" cu persecuțiile cele mai grele.

Sila ce căpătaseră împotriva societății, îmi hotărî felul de viață. Refuzai să faci vizite, să leg prietenii și să iau parte la balurile, ceaiurile dansante și feluritele întruniri cari fac deliciul provinciei. Astfel, orașul avea prilejul să afirme că „de sus mi-se ordonase această rezervă, ca o supremă constrângere."

Îmi petreacam orele libere la fereastra unei cafenele, privind trecătorii cari plescăiau noroiul străzii, încovoiați sub hainele de iarnă și sub umbrelele ude. Și timpul trecea, iar în alunecarea lui așternea peste

sufletul meu acea pace odihnitoare, pe care numai el știe s'o aducă.

Și azi puțin, mâine puțin, prinsei să vin și eu pe la seratele cercului militar, pe la șezătorile societăților culturale, pe la petrecerile improvizate sau pregătite și dorite îndelung de locuitorii târgului.

La o astfel de serată, cunoscuți pe Vera. Era o brunetă care și când râdea avea un zâmbet trist pe față. Nu era frumoasă. Nu se îmbrăca bine. Se vedea de departe că era fata unui pensionar sărac.

Băieții o ocoleau. Era o fire blajină. Din vorba ei se desprindea un suflet care încă nu iubise decât imagini naive. Mă duceam des s'o văd acasă. Într'un salon bătrânesc

JERTFĂ

Mi-e sufletul jertfelnic
Uitat lâng'un altar,
Și cântecele mele
Sunt boabe de țămâie
Ce ard și'n fum albastru
Învăluie 'nzadar
Altarul drag ce vecinic
De piatră-o să rămâie.

ECATERINA PITIȘ

ce strălucea de curățenie îmi cânta la pian. Eram mai totdeauna singuri. Și cum o priveam și în jurul ei se așternea muzica romanțelor, ași fi vrut să mă apropii de ea, să-mi lipesc obrazul de al ei și să închid ochii în voia muzicii și a prieteniei curate ce ne unea.

Câteodată, în plimbările noastre, vorbeam de „logodnica" mea. O descrieam cu toată căldura. Și „blonda mea de departe" apărea nemărginit de iubitoare, de frumoasă și de bună în ochii ei.

— Ți-e dragă desigur — mă întreba ea cu timiditate, privindu-mă cu ochii ei cuminiți. Eu îi ocoleam privirea și râdeam. — Și e bogată? — șoptea ea.

— Destul de bogată. Părinții ei au moșii întinse, mori, case... dar nu e vorba aici de bogăție!

Faptul că aveam o logodnică și că vorbeam cu atâta dor de ea,

ferea prietenia noastră de obișnuitele cochetării dintre doi tineri. Ea nu mai putea fi o „partidă". Putea să-și desvâlue toate culele sufletului fără nici o primejdie. Nu aveam să fiu al ei niciodată.

— Vezi — îmi spunea ea — eu sunt atât de săracă, încât nu pot nădăjdui la nicio bucurie. Tinerii de treapta mea se vor da totdeauna înlături de a-mi căuta prietenia cu un scop serios. Între mine și ei va sta ca o barieră de ne trecut greutatea traiului. Ai mei își dau seama de aceasta. Le cetesc atât de bine în ochi. Și vezi, îmi simt inima curată cu o floare de dimineață.

Pășeam lângă ea cu capul plecat în pământ. Și fericirea aluneca aproape, atât de aproape! Și eu o mînșeam! O! dacă ar fi ghicit că logodnica mea nu era decât o închipuire!

Către primăvară ieșeam în fiecare după amiază în grădina târgului. Grădina era colțul unei păduri care intra îndrăzneț în mijlocul orașului. Primăria tăiașe alei cari se pierdeau în pădurea adevărată sălbatecă și bătrână, ce urca greoaie peste munții dimprejur. Amândoi ne adânceam pe potecile umeze, povestind încet. Și minciuna repetată mereu se clădise într'atâta în mine, încât ajunsesem s'o cred și eu. Mă deșteptai când primii ordinul de revenire în garnizoana părăsită.

— Ce fericit trebuie să fiu — îmi spunea ea cu ochi galeși — Ce bucurie pe logodnica dumitale! Cum o să te întâmpine!... — Și eu mă sileam să-i arăt cât eram de transportat, în timp ce ea mă asculta cu ochii mari, sorbindu-mi cuvintele. Sărmană Veră! În clipele acelea tu erai singura pe care o iubeam!

La despărțire, mă conduse până la poartă. Inima mi era plină de tristețea ultimului cântec ce-mi cântase la pian. Și acum încă, după atâția ani, îmi răsună în suflet șgomotul porții grele, închise pentru totdeauna în arma mea. Schimbai de atunci multe garnizoane. Logodnica blândă, frumoasă, bună, iubitoare, n'o găsi nicăieri. Totuși, de multe ori inima mi-a bătut tare, am aflat și am plâns în nopțile senine. Nimic însă nu știuse din mine amintirea Verei și șgomotul profund al porții grele închise ca a criptă peste mormântul celei mai curate iubiri.

Ismail 1924.

Probleme de educație

PSCICHOANALIZA ȘI PEDAGOGIA

de A. PEIA

Studierea operei lui Freud poate convinge pe oricine că educația greșită poate fi un izvor nesecat pentru maladii sufletești și fizice, și că actualul mod al creșterii copiilor înlesnește apariția nevrozelor. Chiar dacă nu am fi bolnavi, și atunci ne putem însuși, din cauza lipsei de metodă a educației, o mulțime de îndoieli sufletești, cari duc pe mulți la neputința de a se bucura de frumoasele daruri ale vieții, ale naturii. Atunci ne punem în mod spontan întrebarea: care e remediul contra acestor stări, ce fel de învățăminte poate scoate pedagogia din metodele de cercetare și rezultatele psicoanalizei.

Funcțiunea sufletească a noului născut o îndeplinește durerea, respectiv tendința de conservare, așa zisul „Unlust prinzip“.

Tendința aceasta de înlăturare a durerilor, o găsim, natural într'o formă mai ascunsă, la oamenii cu o vârstă mai înaintată, născută de nici o morală sau pedagogie.

Cu această stare naturală, vine de cele mai multe ori în contradicție educația copiilor de acum. Și această eroare provine din cauza că se caută să se ducă la negație o parte din porniri, gânduri, înclinațiuni.

În ce constă această negație? Cam greu de rezumat. Se poate asemăna mai bine cu minciuna. Educația actuală se bazează pe acel principiu că, băiatul să devină mincinos față de sine însuși, și să nu cunoască gândurile, impulsurile cari clocotesc în sine. Însă simțirile, gândurile pe cari le sugrumăm, nu dispar, ele trec în subconștient, și în urma forțării educației ele se înmulțesc neconținut, constituind în noi o individualitate a parte, ale cărei scopuri, dorințe sunt diametral opuse cu cele pe cari le manifestăm. Psicoanaliza — la sănătoși ca și la bolnavi — ne dovedește că diferențierea aceasta nu e de loc recomandabilă.

Tendențele trecute în inconștient se pot reduce la pasivitate și se pot ascunde numai prin organizarea unei puternice rezistențe interne și a cărei întreținere reclamă cheltuirea unei considerabile energii.

Prin hipnotizare se poate ajunge

ca unii oameni, trezindu-se să nu mai poată percepe nimic, cu toate simțurile sau cu o parte din ele; educația săvârșește cam același lucru: o orbire introspectivă. Dar omul crescut astfel e în vecinic deficit, căci întreține stări parazitare, cărora el nu le dă drept la viață ci le înconjoară cu dogme, percepțe etc. în unele cazuri sunt necesare.

Dar cari sunt lipsurile acestei stări obligatorii? Cercetările psihologiei individuale au putut să stabilească prin metoda psicoanalizei că toate nevrosele psihice (isteria etc.) nu sunt decât izbucniri ale tendinților înăbușite, și a cărei majoritate o constituie reprimările instinctului sexual.

Indiferent de starea omului; chiar sănătos fiind omul, cenzura internă nu poate alege bine toate faptele, nu poate fi trează neconținut, așa că tendințele reprimite se strecoară în activitatea conștientă a omului, care atunci devine desorientat.

În orice om există apoi o veșnică duplicitate, o veșnică creare de extreme între gânduri și fapte. Ce se poate face în cazul acesta spre a se putea susține morală sau moralitatea?

Să se cunoască omul pe sine. Omul care se va cunoaște pe sine va diseca motivele pornirilor sale și prin aceasta va stăvili nașterea chinurilor sale.

Cunoscând cauzele, el le va putea înlătura în mod natural și nu le va înăbuși fără nici o cercetare, sau de dragul unor dogme.

În locul pedagogiei dogmatice, el va întrebuința pedagogia naturală, corespunzătoare construcțiunii sale fizice și sufletești.

HEINRICH HEINE

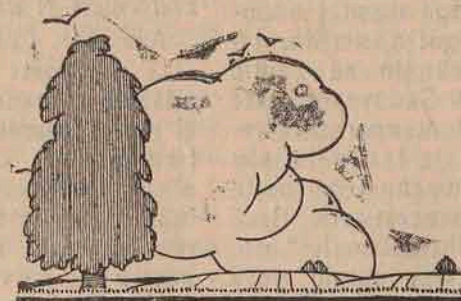
PE APĂ

Stăteam măhnit lângă catarg,
Privind cum valul crește.
O, mândră patrie, te las,
Vaporul meu grăbește.

Pe lângă casa dragei trec,
Spre geam privirea-mi cată;
Zădarnic ochii mi-i trudes
Căci nimeni nu se-arată.

O, lacrimi, nu mă podidiți
Că-mi pierd biata vedere
Și nu te frânge, inimă,
Bolnavă, de durere.

trad. de I. CONST. DELABAIA

REVISTELE

„Țara Noastră“ (An VII—N. 31) Serioasă și muncitoare revistă clujeană înfruntă eroic greutățile verei. În paginile ei interesul pentru literatură și marile probleme naționale este mereu viu. Se continuă astfel opera începută de luminoasa îndrumare a opiniei noastre publice. Și cine ar cuteza să nu aprecieze această muncă.

D. G. M. Ivanov, într'un judicios articol pune la punct chestiunea „socialismului creștin“. Intre socialism și creștinism e o profundă deosebire de feluri și practice. Pune la un loc se anihilează prin incompatibilitate. „Creștinismul este religia pâinii cerești — socialismul este religia pâinii pământesti“ spune d. Ivanov, de aceea cei ce caută să pună la un loc aceste două religii o fac pentru a provoca voite confuzii și a trage foloase.

Ocupându-se despre ultimul volum apărut al dlui Mihail Sadoveanu „Țara de dincolo de negură“ pe care îl recenzează cu conștiinciozitate și înțelegere, d. Lascarov-Moldovanu ridică una din cele mai importante chestiuni literare. E vorba de sufletul specific provincial al producției literaților noștri. În cazul de față se evidențiază caracterul specific moldovenesc al operei dlui Sadoveanu.

„Țara de dincolo de negură, spune dsa, e încă o verigă de preț adăugată la lanțul bogat a scriitorului moldovan. Și dacă țin să calificăm din nou așa pe dl Sadoveanu, este că și în acest volum apar caracteristicile moldave ale întregului său scris. Și nu vreau câtuș de puțin a micșora cu ceva acest scris, dacă insist asupra „moldovenismului“ său. Nu cred că exagerez nimic dacă pe dl Sadoveanu l'am numit „Moldova în literatură“. Nimeni, din scriitorii de azi, nu reprezintă mai în-

tegral și mai veridic, spiritul moldav în literatură, ca „blocul care visează“ dela Iași, așa cum i-am zis eu de mult dlui Sadoveanu. Masivitatea visului său moldav, stă risipită în toate rândurile volumelor sale literare. Vei găsi pretutindeni, tu lector desinteresat și fără prejudecăți, o fărâma din marele vis moldav, trăit prin toată ființa sa spirituală, de către acest scriitor cu trup masiv, cu mers domol și cu privire totdeauna absentă...“

Și mai departe:

„Iar pe deasupra vremii, locurilor și ființelor, se înalță dominante, din povestire, ființa nevăzută și învăluitoare proteguitoare și calmă a însăși Moldovei... Ca o ființă fără moarte, ca înseși spiritualitatea întregului complex de viață al ființelor și lucrurilor tăbărate pe pământul ei, simțim Moldova cum se prefiră dealungul povestirii, ca o respirație de pe-o apă mare... O frântură din visul milenar al Moldovei... Această sinteză tainică și fină, dar totuși masivă și cuprinzătoare, a realizat-o zi cu zi, până în pragul celui din urmă volum, marele interpret al visului moldav: „Blocul care visează“ dela Iași. Numai așa subreda îndelednicire a literilor și a scrisului, capătă un senz, care îndepărtează orice amenințare de zădărnici și de „perdere de vreme“.

Așa este. Creația literară de durată nu poate să nască decât din adâncirea mediului în care trăiești și reprezentarea lui sintetică în conformitate cu caracterile specifice ale acestui mediu. Cealaltă literatură luată de oriunde și replantată aiurea poate fi o modă înșelătoare pentru unii naivi, dar, ca orice modă, trecătoare, — „pierdere de vreme“ cum spune d. Lascarov-Moldovanu, care prin rândurile sale cugetate ne

dă o satisfacție în plus și un îndemn pentru ceea ce vrem să se înțeleagă și de alții în paginile acestei reviste.

D. P. Nenoiianu încreștează observații prețioase „din campanie electorală“ și ne dovedește că un suflet ales și o minte curată poate oricând face și altăceva decât proastă demagogie ieșind prin sate pentru a cere voturile oamenilor în sprijinul unui partid sau altul. Campaniile electorale sînt un admirabil prilej de a ne apropia de sufletul țăranelor de nevoile și năzuințele lui, firește dacă cei ce o fac au destulă înțelegere pentru aceasta. Din nefericire majoritatea celor ce se întorc din campanie electorală nu vin ca d. Nenoiianu cu observații serioase, ci cu înscenări de ticăloșii electorale, cari ne ticăloșesc și mai mult.

Interesante, dar oarecum unilaterale, sunt ideile dlui Lupu-Kostaki despre omorul pasional. Dsa este de părere ca juridic crimele din dragoste să fie trecute de la jurați la tribunalele ordinare, această crimă neavînd niciodată un motiv temeinic, cum au celelalte crime. D. Lupu-Kostaki nu se întreabă însă ce va trebui să prevadă codul pentru cazul când femela ucide pentru că bărbatul a necinstit-o și nu s'a ținut de cuvânt. Să facă femela dovadă, cu sau fără martori?.. Haida-del!

Frumoase versuri semnează d. A. Cotruș, care e, pe lângă un mare talent, și un mare nedreptățit. Poezia dsale, originală nu numai în formă, e înainte de toate poezie. Și poate pentru aceasta nimenia nu se bate pentru Cotruș, în timp ce Donchișoți de modă nouă se iau de gât cu lumea pentru șaradele bad-năreștilor vremurilor noastre.

Bogate studii și cronici completează cuprinsul acestui număr,

„Transilvania“ (An. 57. Nr. 7) aduce în câteva pagini semnate de d. Emilian Stoica, un pios omagiu memoriei lui Ion Ursu, profesorul de istoria românilor de la universitatea din București decedat prea devreme în toamna anului trecut. D. Stoica relevă valoroasa operă științifică a dispărutului, care și-a împărțit toată energia între știință și dragoste de neam. Profesor erudit și iubit de elevi, Ion Ursu s'a ridicat prin munca lui și nu a uitat niciodată că este fiu al Ardealului. Exemplul vieții lui e vrednic de urmat și de alții.

Interesante observații de călătorie publică d. dr. G. Preda.

D. Horia Petra-Petrescu semnează un sugestiv articol în care arată ce bună, ce senină și cât de folositoare e sufletului lectura poveștilor.

„Sunt clipe în viața omului, când muritorul protestează împotriva realității, când îi cade atât de bine să se lase dus pe aripele visului, plimbându-și degetele peste clapele pianului, smulgând de pe claviatura rece accentele acelea izvorâte din adâncul inimii omenești — sau visează cu ochii deschiși în fața unui peisagiu frumos, pictat cu îndemănare — sau se lasă dus de fiorii unei emoții tainice, la auzul cadenței unui vers frumos, a unui vers totodată plin de gândiri nobile!

„Nu-i un misteriu întreagă îndelețnicirea aceasta cu muzica, cu pictura, cu poezia? N'am fi brutali să zicem: ce mi-ți e sonata lui Chopin sau Beethoven sau Bach — ce mi-e pânza lui Raffael, Klinger sau Segantini — ce-mi pasă de valorile de poezie (nenaturale) ale lui Eminescu sau Lenau sau Goethe!

„Ficțiunea trebuie să existe! Trebuie să avem tăria să ne închipuim într'altă lume, poate mai bună decât este a noastră, după cum vrea compozitorul, pictorul, poetul, — ca să simțim farmecul, pe care-l simțește numai un suflet care e în stare să svârle cătușele realității și să se înalțe în sfere mai înalte.“

Aceeași evadare din realitate ni-o oferă și lectura — sau ascultarea — poveștilor bine scrise — sau cu șart spuse. Opere de fantezie prin deformarea și inobilarea realității, poveștile prețuiesc tot atât cât orice operă de artă. De ce am fugi de ele? De ce am strâmba nasul cu falsă superioritate când ni se vorbește despre lectura poveștilor?

Cu acest prilej d. Horia Petra-Petrescu subliniază cu rară înțele-

gere valoarea „Poveștilor ardele-nești“ ale lui Ioan Pop-Reteganul.

O bună poezie „Revenire“, semnează d. D. Psatta.

D. Ștefan Mărcuș ridică chestiunea samsarilor culturali despre care d. Bota s'a ocupat cândva în „Familia“ dela Oradea, și crede că printr'o unire a intelectualilor de toate categoriile vom putea scăpa de acest parazit al culturii.

O pagiuă de multă sensibilitate semnează d. Z. Sandu în josul unui poem în proză intitulat „Mamă“.

Un document prețios din timpul revoluției dela 1848 publică d. Teodor Păcățianu, eruditul cercetător al trecutului ardelenesc. E vorba de un ordin al lui Avram Iancu pentru cercetarea și reprimarea buciumanilor, vinovați de incendierea și jefuirea Zlatnei. Iancu ne apare și aici acelaș om drept și sever cu cei necinstiți, pe care îl știm.

Dintr'o serie de interesante „hărții vechi“ d. dr. Elie Dăianu publică o parte, făgăduind să ne dea o întreagă serie de literatură documentară confesională. O așteptăm cu un interes explicabil.

D. Bogdan-Duică publică un document descoperit în biblioteca Brukenthal din Sibiu, pe care îl bănuiește a fi manuscrisul traducerii făcută din Odiseea lui Homer de Alecu Beldiman, cunoscutul literat moldovan din secolul trecut.

Cuvinte calde închină revista pentru premiera lui Ion Gorun, însoțindu-le de o amănunțită bio și bibliografie.

„Grafica Română“ (An IV—N. 42—43) tipărită în condițiuni excelente se afirmă aceeași serioasă publicație de bune îndrumări grafice. Revista face astfel un neprețuit serviciu culturii românești, creind nouă generații de tipografi luminați și de gust. Dar nu numai specialiștii gasesc aici un izvor de perfecționare, ci și intelectualii, înrușiți cu tiparul o pot citi cu folos și plăcere.

Numărul acesta e închinat graficilor notelor muzicale. În valoroase articole d. Molin explică tehnica acestei specialități grafice, iar d. I. Kranich semnează un bine documentat studiu despre „notele muzicale și istoricul lor“.

Câți intelectuali știu așa ceva, și câți muzicanți? Și nu aveam dreptul să spunem ca revista nu e numai pentru specialiști?

„Societatea de mâine“ (An III. No. 31—32) Bogată în serioase studii de cultură generală, revista clujană și-a creat de mult un rost bine definit, dar încă nu și o conduită precisă. Se pare că se cumpănește la o răscruce între un evoluționism social de caracter strâns național și oarecari tendințe cari frizează socialismul, fără a și-l însuși în totul.

Remarcăm în acest număr juste cuvinte „pentru o antologie a scriitorilor ardeleni“, cărora ne alăturăm fără rezerve. Necesitatea acestei antologii este justificată nu numai de împrejurările prin cari am trecut, ci și din trebuința de a strânge într'un singur mănunchiu ceea ce literatura Ardealului dinainte de unire are mai valoros și s'ar putea pierde pentru mulțime în vâlmașagul producției contemporane.

Cu deosebire prețioasă, din punctul nostru de vedere, sunt observațiile „Societății de mâine“ cu privire la justificarea regionalismului cultural. Le reproducem:

„Hărțuiala împrejurul problemei regionalismului se pare că s'a mai mulcomit. Apărută cu o logică necesitate în opinia noastră publică, problema a avut nefericirea de a cădea în ghiarele politicianismului, care, cu arhicunoscutele-i metode, a deviat-o dela calea cea adevărată, roscolind sentimente de învrăjbit și de o parte și de alta. Era necesară o intervenție a capetelor luminate, cu judecata neinfluențată de măruntele interese cotidiene, pentru a pune la punct o chestiune de o atât de mare importanță. S'a admis astfel un regionalism cultural, înțelegându-se prin aceasta stimularea energiilor locale, scoaterea la suprafață a specificului sufletesc, care s'a cristalizat în fiecare regiune“.

„Un astfel de regionalism contribuie, în primul rând, la intensificarea puterilor creatoare ale nației. Adevărul acesta are o capitală importanță îndeosebi pentru o nație ca a noastră cu zăcăminte de energie nedesprinse încă din starea aceea mai mult sau mai puțin amorfă pentru a se statornici în formele concrete ale unei culturi naționale de largă amplitudine europeană. Absoluta majoritate a masei într'adevăr naționale orbecăie încă în întunecimea unui primitivism, deosebit de interesant în aspectul lui exterior, dureros însă dacă e judecat în lumina postulatelor civilizației moderne. În solul românesc de pretutindeni zac tănuite încă multe

izvoare. Ele așteaptă o mică scormonire a culturii pentru a tâșni bogate la suprafață și a se revârșa în marea alvie a nației.

Sînt acestea gânduri, cari nu diferă cu nimic de ceeace și noi am spus aici.

Ne miră însă „faptul că „S. D. M.“ pare surprinsă de „noua“ noastră atitudine în fața literaturii românești contemporane. Atitudinea noastră nu este de loc nouă, ci numai am accentuat necesitatea unui tradiționalism literar evolutiv, alătura de celelalte reviste tradiționaliste din țară, cu deosebire că pentru producția literară ardelenescă (ca și „S. d. M.) ni-am rezervat dreptul să urmăm un provincialism cultural în cuprinsul acestui tradiționalism. Că întâmplător nu am fost de acord asupra valorii conținutului poetic a lui Lucian Blaga cu unul din colaboratorii noștri mai vechi, aceasta nu înseamnă nici o deviere în nehotărât și nici ceea ce crede „S. d. M.“ „o excomunicare“ a lui Blaga din literatură. „S. d. M.“ s'a cam grăbit în aprecieri. Noi știm ceva mai de mult că un scriitor nu se excomunică cu un articol de revistă, și nici cu o serie, cu atât mai puțin un scriitor de valoare lui Blaga, care dacă nu e poet după părerea noastră, e un scriitor. Aceasta poate să și-o închipuie unii tineri, pe cari redactorii „S. d. M.“ îi știu foarte bine, și cari își închipuie că cu cât înjură și amenință mai spurcat, cu atîta au dat gata mai curând pe adversar și i-au pus botriță gândurilor.

Dar despre acest lucru vom mai vorbi, când vom avea prilej să dovedim că nici nu se excomunică ușor un scriitor și nici nu se creiază un poet din subtile pledoarii critice.

Manole Ampoianu

INSEMĂRI

NOTE DESPRE MIȘCAREA LITERARĂ ȘI INTELLECTUALĂ:

Jidanii la Fundația Principele Carol. Întâmplarea a făcut să ne cadă în mână dosarul unei afaceri foarte complicate cu unul din cinematografele „Fundației Principele Carol“ din Ardeal. Am descoperit astfel lucruri pe cari, dacă ar fi venit cineva să ni le povestească, mărturisim că nu le-am fi crezut. Intreaga secțiune cinematografică a acestei admirabile instituții de cultură națională e năpădită de jidani. Un domn subdirector, ni se pare, dela administrația centrală a secțiunii se chiamă Posmantir și unde e un Postmantir, lucrul e știut, se strâng Posmantirii ciotcă. În Ardeal toate concesiunile de cinematografe ale fundației sunt date jidanilor. Dosarul din care întâmplător aflăm aceste lucruri se referă la o ceartă între doi jidani, Mahn și Goldenberger, sau așa ceva și directorul cinematografelor din Ardeal, un domn, care deși se chiamă Moldovan, e ungar sadea și nu știe o boabă românește.

Faptele pe cari le relevăm aici, ne dor pentru prestigiul Fundației și dragostea ce i-am purtat, dar tocmai pentru bunul ei renume și pentru încrederea ce trebuie să ne inspire le punem în atenția celor înstare să le înlăture cât mai curând. Căci lumea se va întreba, după cum ne întrebăm și noi, n'a găsit Fundația atîția români căți îi trebuie pentru buna funcționare a secției sale cinematografice? Sau cred conducătorii ei de astăzi că e un lucru așa de greu cinematografia încât nu poate fi făcut de români? Noi știm un ziarist român, și încă nu dintre cei mai străluciți, care a făcut la Timișoara adevărate minuni organizând și conducând cinematografele comunale. Câți scriitori siliți să facă neconținut anticameră pe la ușile ministerelor pentru a „ciupi“ o mizerabilă subvenție nu și-ar fi găsit în această îndeletnicire un mijloc onorabil de trai, dacă Fundația ar fi apelat la ei? Câți zariști și câți profesori de fizică dela liceele secundare din cuprinsul Ardealului n'ar fi primit bucuroși să conducă cinematografele Fundației, creindu-și astfel o frumoasă ocupație laterală? De ce nu s'au gândit conducătorii Fundației la aceștia și s'a dat pe mâna Pasmatirilor și a Moldovenilor de dubioasă proveniență? O călătorie de studii în Elveția a Moldovanului clujan a costat 500 000 lei, ni se spune. Cu această sumă puteau fi trimiși cinci români, cari și-ar fi îmbogățit cunoștințele și în alte domenii, nu numai buzunarele.

Acelaș Moldovan, analfabet și în limba maghiară precum e necunosător al limbii românești, organizează, fără ironie, desfacerea publicațiilor și ziarelor în chioșcurile din gările Ardealului, concesiunea Fundației. Jidanul și-a făcut loc și aici. E secundantul Moldovanului și se chiamă Rădoș. Fără ironie, așa este. Și ne putem ușor închipui ce va ieși din buna intenție a Fundației de a da un alt aspect colportajului cu publicațiuni românești, prin înfăptuirea pe care i-o realizează un ungar pișcher și un jidan cuminte, dar numai pentru ei!

E un vechiu păcat românesc să nu avem încredere în noi. Ni-am fi așteptat

însă ca „Fundația Principele Carol“, această instituție culturală de tineresc entuziasm și de muncă neobosită, să fie scutită de acest vechiu păcat... Și mai așteptăm încă!

Intre preoțime și popor. Relevăm aici într'un prim articol semnat de d. Sebastian Bornemisa pericolul care ne amenință din scăderea prestigiului preoțesc la sate. Poporul nu vrea să mai asculte de preoți și haosul moral tinde să ia locul întinericului minței în cele mai multe sate ardelenști. E timpul să ne desmetocim și să punem stavilă acestei dureroase desbinări, spunem noi.

„Gazeta Transilvaniei“ discutând articolul dlui Bornemisa admite că politicianismul desmațat de astăzi, cărui a-i-a căzut victimă moșioritatea preoțime, este una din cele mai principale cauze și propune ca măsura de îndreptare ca preoțimea să se întoarcă la popor și să fie cu poporul mereu. De acord, dar ni se pare că ideea nu e nici perfect sinceră și nici deplin întemeiată. Inseși „Gazeta Transilvaniei“ recunoaște că dacă preoțimea nu este mereu în mijlocul poporului, stîndu-i acolo cinstit calăuzitor, „se vor găsi repede alte elemente“ să-i conducă. Ori tocmai pentru că preoțimea s'a dat prea mult cu politica și-a pierdut ascendențul pe care îl avea în popor, căci poporul nu este o masă inertă, ci un conglomerat viu, cu idei și tendințe opuse, iar preotul oricât de abil va fi, făcând politică cu un partid sau altul, nemulțumește pe cei ce cred în alte idei politice și îi pierde de sub autoritatea lui.

Dacă preotul nu face politică militantă, nu este patimașul siujitor al unui singur partid politic, el rămâne totdeauna în afară de orice bănuială și e acceptat ca un sfătuitor obiectiv, mai luminat. Și în această situație fiind, preotului îi trebuie mult tact. E însă înafară de luptă, iar autoritatea lui nu se știrbește cu nimic. Pentru aceste motive credem că soluția întoarcerii la popor e bună, dar numai cu condiția ca preoțimea să renunțe a face politică militantă. Poporul trebuie condus, și trebuie condus fără patimă, cu blăndețe, cu seriozitate și mai cu seamă cu exemplul unei vieți neprihănite. Astfel se vor putea înlătura apoi și celelalte cauze ale acestei stări de lucruri, demoralizarea provocată de războiu și activitatea tot mai puternică a propagandiștilor sectari.

Literatura românească în străinătate. Relevăm aici în numărul nostru trecut faptul ca opera dlui Mihail Sadoveanu va fi tradusă în limba poloneză. Era un fapt îmbucurător, dar nu e singurul care să ne bucure. Mai dăunăzi se vorbea că Eminescu e tradus în limba suedeză și mult apreciat în țara lui Strinberg. Acestea lângă traducerile în englezește ale dlui Beza, cari au adus un așa de frumos succes uitatului de noi Creangă, sînt fapte cari prețuiesc poate ceva mai mult decît un trecător succes diplomatic.

Iată însă că nici în Italia nu rămănem mai prejos. Într'o scurtă notiță „Tran-

silvania" ne vestește că în trei numere ale ziarului „Il piccolo" din Romn (30 Iunie — 1 Iulie 1926, fapt recent deci) s'a publicat, în traducerea dlui Claudiu Isopescu, schița lui Caragiale „25 de minute"; iar în „La rivolta ideale", organul Federației universitare fasciste s'a publicat schița lui Emil Gârleanu „Grivei".

Nu știm ce efect au produs aceste două traduceri. Caragiale e greu de tradus, dar odată prins nu poate să nu placă. Schița lui Gârleanu e tot așa de valoroasă, cu duioșia specifică a acestui autor român, dispărut înainte de vreme.

Oricum însă, literatura românească a început să intereseze și ar fi bine să ne gândim dacă, pe lângă atâția bani cari se părăduiesc în cheltuieli inutile, nu am face cel mai bun serviciu țării creind un oficiu de traduceri și editură într-o limbă universală. Gândiți-vă numai ce frumos i-ar sta lui Sadoveanu, lui Rebreanu (Ion și Pădurea spânzuraților) lui Brătescu Voinești, lui Slavici, lui Creangă, lui Filimon, în franțuzește, într-o colecție ieftină și bine răspândită. Comisia premiului Nobel ar putea să găsească romanul vieții fărănești și aiurea, nu numai la polonezi.

Dar astea sunt încă utopii la noi!

Moștenirea lui Hajdeu. Ziarul „Biruința" din localitate, descoperind existența în țară a doi nepoți ai lui Hajdeu, ne anunță că în curând vom asista la un interesant proces în jurul moștenirii solitarului de la Câmpina. Acești doi nepoți, d. Ervin Hajdeu, care locuiește în Cluj, și d. Ștefan Hajdeu, director dominiar în Făgăraș, sunt hotărâți să ceară succesiunea averii rămase de la Bogdan Petriceicu Hajdeu, deoarece executorii testamentari, deveniți moștenitori în urma refuzului prietenului Nicolae de a accepta moștenirea, au lăsat averea unchiului lor în completă părăsiere. În adevăr, de multă vreme castelul de la Câmpina e o adevărată ruină și e de presupus că urmașii de sânge ai marelui dispărut vor fi cu mai multă trageră de inimă față de locașul în care a visat și a încercat să străpungă necunoscutul, gigantul Bogdan Petriceicu Hajdeu.

Unul dintre moștenitori, d. avocat C. M. Ciocazan a renunțat la moștenire în favorul urmașilor. E de văzut acum ce va face d. Iuliu Dragomirescu, celălalt moștenitor. Dacă dsa se încăpăținează să rămână în proprietate, procesul care e în perspectivă va deveni foarte interesant, pentru că punctul de vedere pe care stau urmașii lui Hajdeu, va aduce discuțiile nu atât pe tema drepturilor legale, cât pe tema obligațiilor morale, cari, să recunoaștem, nu s'au prea ținut până acum. Despre ruina castelului dela Câmpina, devenit adăpost de porci, a scris Caragiale, nu mult după moartea lui Hajdeu și ruină e și astăzi, iar Caragiale a murit la 1912.

Feminismul în Italia. Ducele Mussolini pentru a dovedi cavalerismul său a făgăduit toate drepturile femeilor italiene. Legea va fi prezentată parlamentului în prima sesiune și cred că nimeni nu se îndoește că va trece. — chiar dacă ar fi supusă unor discuțiuni contradictorii, — din momenți ce d. Mussolini dorește aceasta. Așa că, prima dată care va acorda femeilor drepturi egale, va fi Italia.

Evident că nu contestăm femeilor legitimitatea lor revendicări pentru că ne-am descătășat de prejudecăți și nu putem

susține cu argumente serioase superioritatea bărbaților de cât dintr'un singur punct: că sunt mai cerebrali ca femeile, ele fiind prin definiție sentimentale. Dar nu găsim nici un rău, că în cântărirea și judecarea evenimentelor sociale și politice, alături de judecata rece și talentată a bărbaților va interveni și sentimentalismul femeinii. Din potrivă, sperăm că de aici pot rezulta numai lucruri folositoare. Vorbim, bineînțeles, de sentimentalismul femeiei culte, întrebunțat la fapte mari și lucruri serioase, nu e vorba de acel sentimentalism dulceag al saloanelor parfumate.

Și credem, că gestul dlui Mussolini, a cărui energie este dublată de o rară abilitate politică, a fost determinat tocmai de cunoașterea profundă a sentimentalismului femeinii.

Intreaga acțiune politică a dlui Mussolini se bazează numai pe sentiment; un sentiment înalt, nobil, legitim poate în împrejurările specifice ale țării sale, dar numai sentiment. D. Mussolini știe că nu se poate sprijini la infinit pe răbdarea necondiționată a bărbaților, cari de la o vreme se cam plictisesc de sentimentalism, și mai știe că dictaturile, — așa ne arată istoria omeniri, — aproape totdeauna n'au sfârșit bine.

Italia odată consolidată, poate să renunțe la serviciile ducelui, căci judecata rece a bărbaților nu prea ține seama totdeauna de datoriile impuse de recunoștință. Acest sentiment s'a dovedit inutil în politică și comprimisurile aranjate în biourile diplomatice internaționale, ca și diversele combinațiuni politice interne, ne dovedesc cu prisosință că sentimentul recunoștinței nu intră nici odată în aceste calcule.

Pentru momentul suprem al crizei, pe care ducele Mussolini o prevede și o așteaptă, și-a pregătit o nouă clasă socială: femeile, care purtând recunoștința pentru marele act politic înfăptuit de duce în favoarea lor, alături de admirația ce sexul sentimental o are pentru bărbații-eroi, — și d. Mussolini este unul, — vor aduce un serios aport în viitoarele frământări politice.

BIBLIOGRAFIE

A. Cotruș: În robia lor — Versuri — Arad, 1926.

Ion Al. Bran-Lemeny: Ancore — Poezii — Brașov. — 40 lei.

C. Ionescu-Olt: Se'ntorc cocorii — Poezii — Sighetul Marmăției. 40 lei.

Că. Oct. Vorobchievici: Drumul codrului — Dramă într'un act — fără altă idicație.

Rugăm pe abonații noștri rămași în restanță cu plata abonamentului să binevoiască a ne trimite cât mai neîntârziat sumele ce ne datorează. Revista costă mult și nu se sprijină decât pe ajutorul ce-i vine dela abonații săi. De aceea credem că apelul acesta va fi înțeles și urmat.

POȘTA REDACȚIEI

I. V. Căt. — „Pustiu" e slabă. Mai încercați, dar feriți-vă de locuri comune. Inobilatiți-vă expresia și nu spuneți decât atât cât corespunde unei simțiri adevărate sau unui gând nerostit.

A. Zegr. — În forma în care e scrisă, „La Crâșmă" nu merge. E prea ciotoroasă.

Const. Goran. — Remarcabile amândouă. Se vor publica la rând. Mai trimiteți.

Ion Al. Bran-Lemeny. — Mulțumiri. Vă voi scrie în curând, numai să-mi fac o clipă de răgaz. Dealtfel necunoscuți nu suntem. Amintiți-vă numai de vremea neutralității și de refugiul vostru în București. Prietenul Găvrus te-ar putea ajuta în această întoarcere în trecut.

C. Zaporoianu, Fălticeni. — Bune, dar nu publicăm epigrame, ele având aproape totdeauna un caracter prea local.

Cipr. Doic, București. — E ceva în ceace ne trimiteți, dar încă nehotărât. Vom căuta să alegem. Versurile pentru Veronica li-ați refăcut în bine. Se vor publica. Refaceți și din celelalte, poate ne veți ușura alegerea.

CETIȚI DOUĂ IUBIRI

POEZIE LIRICE

DE

RADU MĂRGEAN

DE VÂNZARE

la Administrația revistei „Cosinzeana"

PREȚUL 10 L E I

Abonați pentru săteni

foaia populară ilustrată

„LUMEA ȘI ȚARA"

Adresa: Cluj, P. Cuza Vodă 16

Numeri de probă gratuit

Cosinzeana*Revistă săptămânală literară***Biroul**

Cluj, Piața Cuza Vodă No. 16

Abonamente:Pe un an în țară . . . 300 lei
În străinătate . . . 600 lei**Un exemplar 6 lei****Pentru colaboratori:**Manuscrisele trimise trebuie să
scrie citeț, în rânduri rare,
pe o singură pagină. Lu-
crările nepublicate
se ard.**Pentru autori și editori:**Lucră-
rile trimise în-
tr'un singur exem-
plar se publică numai la
bibliografie. Pentru recenzii
trimiteți două exemplare pe a-
dresa redacției. Revistele fac excep-
ție de la această regulă.

Adresa destinatarului

O C U L T I S MReușești în viață numai prin
voință. Ca să-ți poți forma voința
trebuie să te cunoști.Venim în ajutorul Dumniavoa-
stră, descriindu-vă perfect tem-
peramentul și facultățile naturale
psihice.Trimiteți la redacție: o foto-
grafie și suma de Lei 60, arătând
care vă este culoarea ochilor
(negru, căprui, verde, albastru),
statura (înalt, subțire, scurt, gras),
etatea, sexul, ocupația și scrisoarea
D-stră scrisă necalligrafic (natu-
rală).Puteți formula și câteva între-
bări asupra talentelor înăscute,
cari vă interesează.**FOTOGRAFIA SE ÎNAPOIAZĂ**Cadoul cel mai frumos pe care-l
puteți face unui prieten,
rude sau cunoscut, este
o colecție din re-
vista săptămâ-
nală**„COSINZEANA“**cu
sute de
ilustrații,
poezii, nuvele,
schife romane, articole
dări de seamă și flori de o ziColecția din anul 1922 costă
120, cea din 1923, 150 Lei,
cea din 1924 și 1925 câte
200 Lei.**I**MPRIMATE DE ORICE NATURA
FURNIZEAZĂ
PROMPT
ȘI IEFTIN**T**IPOGRAFIA**D^r. S. BORNEMISA****COMENZI**

VENITE PRIN POSTĂ SE EXECUTĂ CU PRECADERE !!

CLUJ
PIAȚA CUZA
VODĂ No. 16